

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV.

ČÍSLO 9.—10.

Generál PETAR PEŠIĆ

Niš.

(K pětiletému výročí.)

13. října t. r. bylo páté výročí dne, kdy se srbské vojsko znovu zmocnilo Niše. Tato událost dovršila vítěznou ofensivu na balkánském bojišti, zahájenou dne 15. září srbsko-francouzským útokem na Dobropolju, mezi východní větví oblouku Černé řeky a jižními výběžky hřebenu Mariánská planina. Srbskému vojsku velel princ regent Alexandr, náčelníkem hlavního štábu byl vojvoda Mišić, jeho pomocníkem generál Pešić. Celé východní spojenecké armády v Makedonii velí francouzský generál Franchet d'Esperey, jeden z hrdinů bitvy na Marne. Na nepřátelské straně jsou dvě německá sborová velitelství, která s 3. bulharskou divísi tvoří německé 11. armádní velitelství; je společně s 1. bulharskou armádou podřízeno veliteli německé armádní skupiny generálu v. Scholtzovi ve Skoplji. Pod jeho velením je tedy nejdůležitější část fronty od Ochridy až k Dojranskému jezeru. Německých velikých jednotek zde již není; jen menší počet praporů pěchoty, zato více baterií a technických oddílů. Němci jsou rozděleni po celé frontě, zejména na nejohroženější místa; mají být páteří fronty, mezi Bulhary, v jejichž bojovou cenu německá velitelství již nemají velké důvěry.

Srbské vojsko otevřelo si energickými údery rychle cestu z Dobropolje k vardarskému údolí a nepřítel, vysazený na západní části fronty i ve vardarské dolině útokům Francouzů, Britů, Řeků i Italů, je dne 21. září donucen ustoupiti na celé linii od Belasice planiny až k Ochridskému jezeru; pohyb přenáší se brzy i na italsko-rakousko-uherskou frontu v Albanii, běžící v dlouhém oblouku od makedonských hranic k ústí Vojusy. Italové mají zde proti sobě armádní skupinu Pflanzer-Baltinovu. Když padlo komunikačně důležité Gradsko, německé velení, které na straně ústředních mocností řídí boj a je hlavním nositelem vůle bojovati, rozhodlo se soustřediti svoje na západě od Vardaru operující síly u Skoplje, kam byly dirigovány i vyžádané rakousko-uherské a německé posily; doufá při tom, že spojenci nebudou v obtížném terénu s to, aby je dosti rychle sledovali. Dne 29. září vnikají však spojenci do Skoplje a v noci na 30. září Bulharsko kapituluje. Generál Scholtz se snaží vytáhnouti z bulharského chaosu německé oddíly ve směru Kumanovo-Vranja a zadržeti s podporou rakousko-uherské 9. pěší divise spojenecký postup tak dlouho, až nová německo-rakousko-uherská armáda provede nástup u Niše. Šlo o to, zachovati ústředním mocnostem alespoň severní Srbsko a tím i spojení s Cařihradem přes Rumunsko a Černé moře. Německý generál Fleck mohl s podřízenými mu rakousko-uherskými a německými silami jen z části splniti svoji úlohu: 9. pěší divise má české pluky, 91. a 102., z nichž se pak rekrutovala skupina důstojníků čsl. 22. střeleckého pluku z Francie. Nebyl s to, aby zadržel srbskou 1. armádu, pronikající přes Kumanovo a Vranji k staré srbské hranici. Nastává dramatický moment před Niší: nezastaví se zde srbský postup? Německé vrchní velení ještě nepovažuje situaci za ztracenou. Vzetím Niše, zlomením posledního odporu generála v. Steubena u Aleksince byla však již v polovici října otevřena cesta do boku rakousko-uherské monarchie a celého bloku ústředních mocností, otřesených velikou ofensivou spojenců na západním bojišti. Energická vůle srbského velení, skvělý duch, vytrvalost a beznáročnost srbského vojáka zabezpečují plné využití úspěchu, dobytého průlomem soluňské fronty. V překvapivě rychlém postupu srbského vojska od Dobropolje k Dunaji, prokkaném vítěznými boji, je třeba viděti jeden z nejvýznamnějších vojenských skutků ve světové válce a také jednu z nejvýznamnějších složek při utváření se věcí zejména ve střední Evropě.

Laskavost generála Pešiče, ministra vojenství a námořnictva království SHS umožňuje seznámiti čtenáře Vojenských Rozhledů s vyličením událostí, které předcházejí rozhodnutí o dalším postupu do vnitru Srbska. Je to závěrečná úvaha studie generála Pešiče, vydané pod titulem: „Solunski front. Vojno-politička akcija“. Považovali jsme za vhodné charakterisovati krátce události, na něž tato úvaha navazuje.

Dr. Mir. Koutský.

★

Situace na soluňské frontě byla dne 9. října 1918 taková:

Nepřítel zaujal posice Seličevica—Kurvin Grad—levý břeh řeky Toplice s úmyslem úporně se tu brániti.

Spojenecké vojsko bylo toho dne takto rozčleněno:

I. srbská armáda pod velením vojvody Petra Bojoviče: moravská divise na frontě Dukat—Grkinje, dunavská divise u Kočan, jezdecká divise kolem Studence a drinská divise v armádní záloze severně od Leskova.

II. srbská armáda se soustřeďuje v okolí Velešu.

Francouzská východní armáda v prostoru Prilep—Kičevo.

Anglicko-řecká armáda v údolí Strumice.

Podle posledních zpráv nepřítel měl na čáře Seličevica—Kurvin Grad—levý břeh Toplice tyto síly:

217. německá divise, skládající se ze tří pěších a jednoho dělostřeleckého pluku. Tato divise dospěla k Niši železnicí ze Sofie.

219. německá divise, skládající se rovněž ze tří pěších (43., 101. a 391.) a jednoho dělostřeleckého pluku; byla sem dopravena z Ruska.

Německý alpský sbor, složený ze čtyř pěších (1., 2., 3. a 4.) a jednoho dělostřeleckého pluku. Tento sbor přichází k Niši od Sommy. Jeho učlenění bylo zesíleno; každému praporu byla přidána jedna horská baterie a jedna kulometná rota.

9. rakousko-uherská pěší divise, složená ze čtyř pěších (30., 80., 91. a 102.) a jednoho dělostřeleckého pluku.

47. německý husarský pluk.

Čtyři německé pochodové prapory (39., 40., 41. a 42.).

Jeden rakousko-uherský pochodový prapor.

Těžké dělostřelectvo: 1 houfnicová baterie 15 cm, 2 baterie 105 cm a 1 baterie 12 cm.

Vidíme tedy, že nepřítel měl na velmi silných obranných posicích u Niše celkem tyto síly:

47 praporů pěchoty,

36 polních baterií,

15 horských baterií,

4 těžké baterie,

6 eskadron.

Proti této nepřátelské síle měli jsme jen naši I. armádu, složenou ze tří pěších a jedné jezdecké divise, celkem

s 27 prapory pěchoty,

s 18 polními,

s 9 horskými,

s 2 těžkými bateriemi a

s 6 eskadronami.

Byl tedy nepřítel silnější než my o 20 praporů pěchoty a 26 baterií.

Dodejme, že nepřítel stál k obraně na velmi silných posicích a že jeho části došly k Niši železnicí již 29. září, kdežto naše I. armáda došla po krvavých bojích a namáhavých pochodech od Soluně až před Niš. Tato okolnost jasně osvětluje fysickou a materiální přemoc nepřítelovu. Je třeba ještě uvážiti, že ustavičnými boji, těžkými pochody, nedostatečnou výživou a velkým počtem onemocnění, zejména španělskou chřipkou, která počala nemilosrdně kositi naše vojáky, skutečný početní stav I. armády klesl na šest tisíc pušek. Tím, že nepřítel učinil zúplna neupotřebitelnou železniční linii Soluň—

Skoplje—Niš, bylo zásobování srbského vojska velmi obtížné. Platí to zejména o zásobování I. armády, prováděném volskými kolonami. Srbské části musily se zásobovati především z toho, co našly na území, které již nepřítel vyplenil. I. armáda mohla s sebou nésti střeliva jen na jeden den boje. Konečně pociťovaly se veliké nedostatky ve výstroji; nedostatečná byla zejména obuv, zničená dlouhými pochody po špatných cestách, v deštivém podzimním počasí. Padesát procent vojáků pochodovalo a bojovalo skoro boso.

Z toho všeho je zřejmé, že nepřítel byl u Niše mnohem silnější než my, jak počtem, tak materiálním vybavením, zásobováním, střelivem a ostatními potřebami; materiální faktor tedy byl na jeho straně.

Také strategická situace I. srbské armády byla velmi nepříznivá. Byla osamocena a posunuta na 180 kilometrů před II. srbskou armádou; ostatní spojenecká armáda byla o více než 280 km za ní. Nepřítel mohl ji tedy zúplna porazit.

Vrchní velitel soluňské armády generál Franchet d'Esperey oceňuje pod normálním zorným úhlem učlenění a sílu nepřátelského vojska u Niše, velmi silné posice v horstvu Seličevici a na levém břehu Toplice, které zúplna uzavíraly cestu k Niši, jakož i materiální situaci u nepřítelů i u I. srbské armády, pojal vážné obavy o náš osud. Vzal v úvahu i fakt, že před Niš dospěla jen slabá srbská I. armáda se třemi velmi slabými divisemi, které dohromady nepředstavovaly početní stav plné divise a že ostatní spojenecké armády zůstaly daleko vzadu až 280 km kolem Dojranu, Prilepa a Kičeva, a že budou tedy s to, aby došly na bojiště u Niše teprve patnáctého dne boje. Uvážil konečně i to, že II. srbská armáda teprve dospěla do Velešu a že by tedy mohla býti vedena do boje teprve devátého dne.

Touto úvahou došel generál d'Esperey k závěru, že se I. srbská armáda příliš exponovala, že může býti na hlavu poražena a že může ohroziti i celý úspěch dobytý na soluňské frontě.

Z těchto důvodů generál Franchet d'Esperey vydal vrchnímu srbskému velitelství ve Skoplji rozkaz, aby bezpodmínečně zastavilo každý další ofensivní pohyb I. srbské armády, aby se tato armáda zastavila a opevnila na dobytých posicích a vyčkala příchodu II. armády i ostatních spojenců. „První srbská armáda řítí se do dobrodružství a je s to, aby kompromitovala celý náš úspěch; proto rozhodně zastavte další její postup k Niši.“ Tak zněl rozkaz vrchního velitele, který nás ve Skoplji došel.

Když srbské vrchní velitelství obdrželo tak kategorický rozkaz, podrobilo celou situaci na bojišti nové úvaze.

Oceňovalo-li jen hmotnou stránku, bylo mu úplně jasno, že nepřítel je v mnohém v příznivějších poměrech než my, neboť je

1. silnější o 20 praporů pěchoty a 26 baterií;

2. stojí již několik dní na posicích od přírody velmi silných, jež pravděpodobně ještě řádně opravil, kdežto naše části jsou velice unaveny tolikými boji a pochody po špatných cestách, v horském terénu a za podzimního počasí;

3. nepřátelské části jsou odpočaté a velmi dobře zásobené střelivem, potravou a ostatními potřebami, kdežto naše jsou vysílené, polonahé, bosé, a téměř hladové, a jejich zásoba střeliva stačí jen na jeden den boje;

4. základna nepřítelova je v jeho bezprostřední blízkosti, kdežto naše je ještě u Soluně; nová základna se teprve zařizuje u Velešu.

Tedy hmotný faktor bitvy je zúplna příznivý nepříteli a je protinám.

Po strategické stránce všechny důvody nutí nepřítele, aby stůj co stůj udržel Niš ve svých rukou, jakožto velmi důležitý zeměpisně-strategický bod. Niš je uzlem komunikací k Cařihradu a jediné bezpečné spojení ústředních mocností s Tureckem. Srbské nejvyšší velitelství, jsouc si vědomo významu vzetí Niše, jak po strategické stránce, tak i co do morálního účinku na veškeré naše vojsko, musilo se snažiti o to, aby toto město bylo co nejdříve v našich rukou. Niš měl zvláštní vliv na duši celé srbské armády. Je to druhé srbské hlavní město. Byl-li Niš osvobozen, byli jsme přesvědčeni, že osvobození ostatní naší domoviny je již snadnou věcí. Niš měl kromě obvyčejný psychický, aneb abych ještě správněji řekl, magický účinek na ducha celé srbské armády. Dodával síly našim znaveným vojákům k hrdinskému elanu do boje proti silnějšimu nepříteli s přesvědčením, že ho porazí; a porazili ho.

Podrobuje úvaze i morální faktor boje, nejvyšší velitelství došlo k přesvědčení, že v podobné situaci tento faktor padá mnohem více na váhu, než materiální faktor bitvy. Mimoto i vojensko-politická situace na celém bojišti byla nám přízniva.

Bulharsko již kapitulovalo;

Turecko nabízí mír;

Rakousko-Uhersko je vážně otřeseno.

Na západním bojišti jsou naši spojenci v úspěšné ofenzivě.

Německé vrchní vedení ztratilo naději ve vítězství a radí císaři i kancléři, aby stůj co stůj uzavřeli mír s našimi spojenci. Srbské vojsko je opojeno úspěchy a každý srbský voják je hrdina: není pro něho překážek na cestě do jeho domova, žádná hradba nemůže ho zadržeti, aby nespěl ke svým milým a drahým; neexistuje žádná dělostřelecká barage, která by mohla zastavit srbského vojáka, rozhodnutého osvoboditi Srbsko a sjednotiti celý náš národ.

To jsou faktory, s nimiž nejvyšší velitelství ve Skoplji dne 9. října 1918 musilo počítati. Na jedné straně ohromná nepřátelská přemoc hmotných prostředků, a proti tomu morální síla na naší straně.

Dopoledne toho dne byla v bytě nejvyššího velitele J. Kr. Vys. následníka Alexandra probírána všeobecná situace na bojištích i zvláštní situace na soluňském i na srbském bojišti. Bylo rozhodováno o tom, má-li se provésti rozkaz vrchního velitele soluňské fronty a přerušiti naše další ofenziva, dokud se nesoustředí celá spojenecká východní armáda, či zda má I. srbská armáda napadnouti nepřítele u Niše a zmocniti se tohoto prvotřídního zeměpisně-strategického bodu.

U nejvyššího velitele a jeho náčelníka štábu nebylo při rozhodování o této významné otázce ani na okamžik pochybnosti o tom, co je třeba činiti; bylo brzy rozhodnuto, aby nepřítel byl u Niše ihned napaden a město vzato, a aby pak bylo v operacích pokračováno s cílem proniknouti k Dunaji a k Sávě.

Je třeba tu konstatovati, že velitel I. srbské armády vojvoda Petar Bojović zúplna sdílel mínění nejvyššího velitelství. V téže době, kdy nejvyšší velitelství rozhodlo, aby bylo pokračováno v operacích, velitel I. armády ve spěšné depeši prosil o svolení, aby mohl u Niše napadnouti nepřítele a vzíti toto město. Myšlení velitele I. armády, který měl provésti tento těžký úkol a který tedy nesl největší odpovědnost za úspěch nebo neúspěch útoku, bylo draho-